

بررسی چشم‌انداز تجارت جهانی نفت خام در افق ۲۰۳۰ و تبیین راهبردهای حضور مؤثر ایران

سلیمان قاسمیان^۱ ■ معاونت برنامه‌ریزی وزارت نفت

مقدمه

یکی از مهم‌ترین راهبردهای تحقق اهداف چشم‌انداز ملی کشور در افق ۱۴۰۴، ایفای نقش برتر ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی در منطقه و جهان با تکیه بر قابلیت‌های صنعت نفت کشور است. بر همین اساس، همواره در برنامه‌های بلندمدت توسعه صنعت نفت، یکی از مهم‌ترین راهبردها برای ارتقای جایگاه صنعت نفت ایران در سطح منطقه و جهان، حداکثرسازی درآمدهای ارزی حاصل از صادرات منابع هیدروکربوری به‌عنوان پشتوانه توسعه پایدار اقتصادی کشور و استفاده از ظرفیت‌های صنعت نفت برای دفاع از منافع ملی، تدوین استراتژی مؤثر و کارآمد در زمینه تجارت نفت و گاز بوده است. در این نوشتار سعی شده است تا ضمن بررسی وضعیت موجود و تحلیل چشم‌انداز آینده تجارت نفت خام جهان در افق ۲۰۳۰ از یک‌سو و تبیین شرایط کنونی بازارهای صادرات نفت خام ایران از سوی دیگر، استراتژی مؤثر و کارآمد برای حضور در بازارهای جهانی نفت خام در بلندمدت شناسایی گردد.

بررسی جریان تجارت جهانی نفت خام؛ وضعیت کنونی و چشم‌انداز ۲۰۳۰

میزان صادرات نفت خام جهان طی سال ۲۰۰۹ معادل ۵۲۹۳۰ هزار بشکه در روز بوده است که در نتیجه بحران اقتصادی بین‌المللی، نسبت به سال ۲۰۰۸ با نرخ رشد ۳/۱- درصد، برای دومین سال پیاپی طی دو دهه اخیر با روندی نزولی همراه بوده است.

شکل ۱، جریان اصلی تجارت نفت خام از ۶ منطقه اصلی جهان را در سال ۲۰۰۹ نشان می‌دهد. رتبه‌بندی این مناطق بر اساس میزان صادرات نفت خام از این حوزه‌ها به بازارهای مختلف بوده است. همان‌گونه که در این شکل نشان داده شده است، منطقه خاورمیانه، اروپا و اوراسیا، غرب و شمال آفریقا و آمریکای لاتین به ترتیب با دارا بودن سهم ۳۴/۸، ۲۰/۹، ۱۳/۵ و ۷ درصدی از کل صادرات نفت خام جهان، به عنوان ۴ منطقه اصلی صادرکننده نفت خام^۲ به‌شمار می‌روند. دو منطقه آمریکای شمالی و آسیا پاسیفیک نیز در واقع واردکننده اصلی نفت خام^۳ هستند.

منطقه خاورمیانه (Zone 1):

نفت خام این منطقه عمدتاً به بازارهای جنوب، جنوب شرق و شرق آسیا

(حوزه آسیا و پاسیفیک)، بازارهای اروپا و آمریکای شمالی و جنوبی (حوزه آتلانتیک) صادر می‌شود.

منطقه اروپا و اوراسیا

(Zone 2): صادرات نفت خام این منطقه عمدتاً به بازار اروپا و آمریکای شمالی (حوزه آتلانتیک) و بخشی نیز به چین و شرق آسیا (حوزه آسیا پاسیفیک) می‌باشد.

منطقه غرب و شمال آفریقا

(Zone 3): نفت خام این منطقه نیز عمدتاً به بازار آمریکا، اروپا (حوزه آتلانتیک) و بخشی هم به شرق

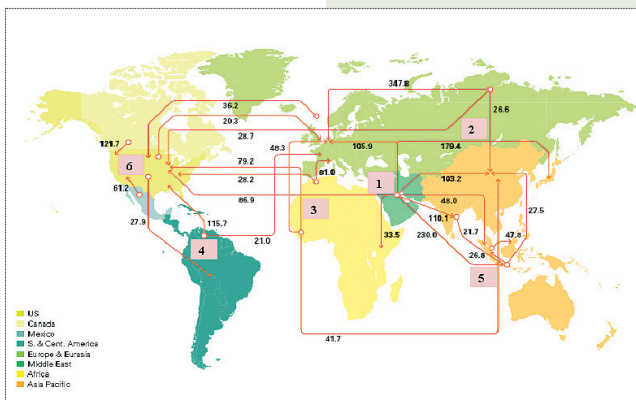
آسیا (حوزه آسیا پاسیفیک) صادر می‌گردد.

منطقه آمریکای لاتین

(Zone 4): صادرات نفت خام این منطقه بیش‌تر به آمریکای شمالی و بخش اندکی نیز به اروپا (به‌طور کامل در حوزه آتلانتیک) می‌باشد.

منطقه آمریکای شمالی

(Zone 5): تولیدات نفت خام این منطقه عمدتاً صرف مصارف داخلی می‌شود و تنها به میزان اندکی به اروپا و آمریکای جنوبی صادر می‌گردد.

۱ | بازارهای تولید و مصرف و شمای کلی تجارت نفت جهان در سال ۲۰۰۹ (ارقام به میلیون تن، منبع: BP Statistical Review ۲۰۱۰)

¹ SN_GHASEMIAN@yahoo.com

² Net Exporter

³ Net Importer

۱ | میزان عرضه، تقاضا و تجارت نفت خام در حوزه های سه گانه بازار جهانی در افق ۲۰۳۰ (منبع: World Energy Outlook, ۲۰۱۰, OPEC) (ارقام به میلیون بشکه در روز)

شرح	حوزه آسیای پاسیفیک	حوزه آتلانتیک	حوزه خاورمیانه، روسیه و آسیای میانه
عرضه نفت خام	۷/۱۰	۴۳/۳۸	۵۵/۲۲
تقاضای نفت خام	۴۱/۳۰	۴۸/۱۸	۱۶/۲۲
میزان صادرات / واردات	۳۴/۲۰	۴/۸۰	-۳۹/۰۰

۲ | میزان صادرات نفت خام ایران در بازارهای مختلف جهان در سال ۲۰۰۹

منطقه	میزان صادرات (هزار بشکه در روز)	سهم از کل (درصد)
اروپا	۶۰۰	۲۷/۳
آسیا	۱۵۰۰	۶۸/۲
آفریقا	۱۰۰	۴/۵
جمع کل	۲۲۰۰	۱۰۰

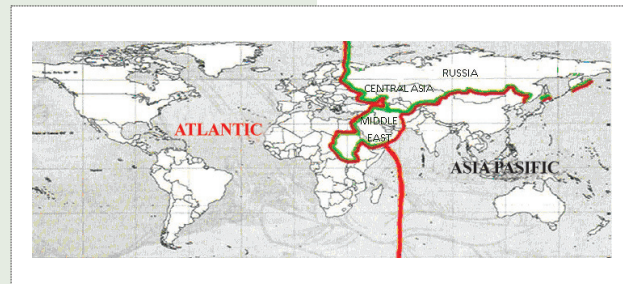
سهم واردات از کل مصرف نفت خام، ۱۰ درصد است. به عبارت دقیق‌تر، میزان مازاد تقاضا و نیاز به واردات نفت خام در حوزه آسیای پاسیفیک ۷ برابر حوزه آتلانتیک می‌باشد.

نتایج پیش‌بینی‌های انجام شده نشان‌دهنده بروز تغییرات اساسی در روند تجارت نفت خام در افق سال ۲۰۳۰ است. در حال حاضر، ۷۰ درصد نفت خام صادراتی منطقه خاورمیانه به حوزه آسیای پاسیفیک و ۳۰ درصد باقی‌مانده به حوزه آتلانتیک تحویل می‌گردد؛ اما در سال ۲۰۱۵ که نقطه عطفی در تجارت نفت خام محسوب می‌شود، میزان مازاد نفت خام تولیدی در دسترس برای صادرات منطقه خاورمیانه بیش‌تر از مازاد تقاضای نفت خام و نیاز به واردات خواهد بود. با ادامه این روند، در سال ۲۰۳۰، حدود یک‌چهارم واردات نفت خام حوزه آسیای پاسیفیک از خارج از منطقه خاورمیانه و از حوزه روسیه و آسیای میانه و منطقه غرب آفریقا خواهد بود [۱].

نکته مهم این است که طبق پیش‌بینی‌های به‌عمل آمده، در سال ۲۰۳۰ مازاد تقاضای نفت خام حوزه آتلانتیک از منطقه خلیج فارس

در حالی‌که در همین سال میزان مصرف برابر ۴۱/۳ میلیون بشکه در روز می‌باشد. بنابراین میزان واردات نفت خام این حوزه در افق ۲۰۳۰ معادل ۳۴/۲ میلیون بشکه در روز است که ۸۳ درصد مصرف آن را تشکیل می‌دهد [۲].

حوزه آتلانتیک به‌دلیل برخورداری از تولید بیش‌تر، وضعیت دیگری دارد و میزان مازاد مصرف و واردات نفت خام آن به شدت حوزه آسیای پاسیفیک نیست. در این حوزه میزان تولید در افق ۲۰۳۰ معادل ۴۳/۳۸ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی شده است؛ در حالی‌که مصرف نفت خام، ۴۸/۱۸ میلیون بشکه در روز می‌باشد. بدین ترتیب میزان کسری نفت خام و نیاز به واردات، ۴/۸ میلیون بشکه در روز و

۲ | قطب‌های اصلی تولید و مصرف نفت خام جهان در افق ۲۰۳۰ (منبع: John Mitchell, ۲۰۱۰)

جریان تجارت نفت خام جهان از غرب به شرق در حال تغییر است. در ترسیم چشم‌انداز تجارت نفت خام جهان در افق ۲۰۳۰، جهان به سه منطقه نشان داده شده در شکل ۲ تقسیم‌بندی شده است: ۱. حوزه خاورمیانه، روسیه و آسیای مرکزی

۲. حوزه آسیای پاسیفیک

۳. حوزه آتلانتیک

در افق ۲۰۳۰، حوزه خاورمیانه، روسیه و آسیای مرکزی به‌عنوان تولیدکننده و صادرکننده اصلی نفت خام خواهد بود و به همین دلیل در قالب یک حوزه مستقل در نظر گرفته شده است. این حوزه در میان مناطق مورد نظر، Net Exporter به‌شمار می‌رود. حوزه آسیای پاسیفیک و آتلانتیک نیز به‌رغم برخورداری از تولید نفت خام، در افق ۲۰۳۰ به واردکننده نفت خام تبدیل خواهند شد.

در حوزه آسیای پاسیفیک، میزان تولید نفت خام با آهنگی ملایمی در حال رشد است؛ در حالی‌که به‌دلیل شدت رشد تقاضا، میزان واردات نفت در حال افزایش می‌باشد. به‌طوری‌که سهم تولید این منطقه به مصرف آن از حدود ۳۰ درصد کنونی به حدود ۱۷ درصد در سال ۲۰۳۰ کاهش خواهد یافت. در این حوزه میزان تولید نفت خام در سال ۲۰۳۰، ۷/۱ میلیون بشکه در روز خواهد بود؛

• منطقه آسیای پاسیفیک (Zone 6): در حال حاضر این حوزه تنها نیاز گاز کشورهای همین منطقه را تأمین می‌کند.

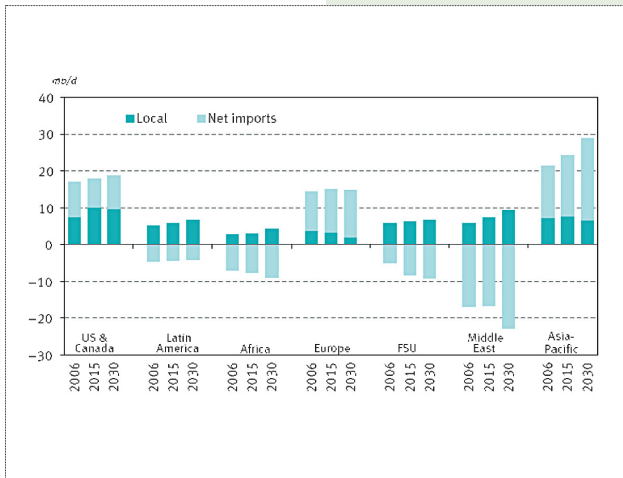
در سال ۲۰۰۹ اتحادیه اروپا، ایالات متحده و ژاپن به ترتیب ۲۵/۵، ۲۱/۶ و ۸/۱ درصد از واردات نفت خام جهان را به خود اختصاص داده‌اند.

بر اساس آمارهای موجود در سال ۲۰۰۹، حوزه آتلانتیک (شامل اتحادیه اروپا، بخش عمده‌ای از قاره آفریقا و کل قاره آمریکا)، ۵۴ درصد نفت خام وارداتی خود را از داخل همین حوزه، ۲۲/۵ درصد را از روسیه و آسیای میانه و ۲۰ درصد را از حوزه خاورمیانه تأمین نموده است.

این در حالیست که هم‌اکنون حوزه آسیای پاسیفیک (شامل جنوب، شرق و جنوب شرق قاره آسیا و هم‌چنین کشورهای اقیانوسیه)، ۲۹/۵ درصد نفت خام وارداتی خود را از داخل همین حوزه، ۵ درصد را از روسیه و آسیای میانه و ۵۹/۵ درصد را از حوزه خاورمیانه تأمین می‌نماید.

بر پایه مطالعات آینده‌نگاری انجام شده، در بلندمدت در مرکزیت بازارهای عمده تولید و مصرف نفت خام تغییراتی ایجاد خواهد شد که از آن جمله می‌توان به افزایش تولید کشورهای منطقه دریای خزر به‌ویژه قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان و ظهور این قطب‌های جدید در طرف تولید و مرکزیت شرق آسیا با توجه به رشد قابل توجه مصرف در چین و هند در بازار مصرف انرژی اشاره نمود.

صاحب‌نظران اقتصاد بین‌الملل، انرژی و ژئوپلیتیک بر این باورند که در نتیجه رشد فزاینده تقاضای نفت خام در اقتصادهای نوظهور چین و هند و جنوب شرق آسیا،

۳ | پیش بینی روند تولید، مصرف و واردات نفت خام مناطق مختلف جهان (منبع: World Oil Outlook, ۲۰۰۹, OPEC)

بر اساس آمار موجود، مصرف نفت خام اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۹ معادل ۱۴/۱۴ میلیون بشکه در روز بوده است که بر مبنای پیش بینی EIA، این میزان تا سال ۲۰۳۰ با یک روند نزولی ملایم به ۱۳/۷ میلیون بشکه در روز کاهش خواهد یافت.

همچنین میزان واردات نفت خام اروپا در سال ۲۰۰۹ معادل ۱۳/۴۸ میلیون بشکه در روز بوده است که بر اساس پیش بینی‌ها، این میزان در سال ۲۰۳۰ به ۱۲ میلیون بشکه در روز کاهش می‌یابد.

نکته قابل توجه این است که در حال حاضر ۸۰ درصد واردات نفت خام اروپا از طریق دریا (حدود ۳۴ درصد در بازار دریای مدیترانه و ۴۶ درصد از طریق منطقه آتلانتیک) انجام می‌شود و مابقی واردات نیز از طریق خطوط لوله صورت می‌پذیرد. خطوط لوله موجود که نفت خام را به دریای مدیترانه منتقل می‌کنند عبارتند از:

۱. خط لوله باکو - تفلیس - جیحان با ظرفیت یک میلیون بشکه در روز

صادرات نفت خام ایران در سال ۲۰۰۹ معادل ۲/۲ میلیون بشکه در روز بوده است. در این میان، نفت خام صادراتی ایران به بازار اروپا حدود ۵۰۰ هزار بشکه در روز، به بازار آسیا معادل ۱/۵ میلیون بشکه در روز و به بازار آفریقا حدود ۱۰۰ هزار بشکه در روز بوده است.

بازار اروپا یکی از مهم‌ترین بازارهای نفت خام جهان است و ۲۷ درصد نفت خام ایران به این حوزه صادر می‌شود. بازیگران اصلی این منطقه را در طرف عرضه، کشورهای خلیج فارس، شمال آفریقا (لیبی، الجزایر، مصر و تونس)، غرب آفریقا (به ویژه نیجریه، آنگولا و...)، آمریکای لاتین (به ویژه ونزوئلا)، کشورهای حوزه دریای خزر (قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان)، آمریکای شمالی، روسیه حوزه دریای شمال (به ویژه نروژ) تشکیل می‌دهند.

بنابراین در آینده، عرضه نفت خام در این منطقه متأثر از افزایش تولید و صادرات نفت خام این کشورها و آینده تقاضای آن در گرو استراتژی اتحادیه اروپا در تأمین نفت خام مورد نیاز اعضای آن خواهد بود.

پایین دستی صنعت نفت است. بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، روسیه تا سال ۲۰۲۰ باید در بخش نفت، حدود ۵۵۰ تا ۷۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نماید [۵]. این سرمایه‌گذاری تنها به بخش بالادستی و توسعه و تولید نفت خام از میادین محدود نمی‌باشد؛ بلکه برای افزایش ظرفیت صادرات نفت خام نیز نیازمند احداث خطوط انتقال نفت خام و ایجاد ظرفیت در بنادر خود به منظور بارگیری و صادرات نفت است. توفیق یا عدم توفیق این برنامه‌ها، نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین امنیت عرضه انرژی حوزه آتلانتیک ایفا می‌کند. البته تبدیل روسیه به یک ابرقدرت بلامنازع در بازار جهانی نفت خام از دیگر نگرانی‌های واردکنندگان نفت حوزه آتلانتیک است.

در مجموع باید اشاره کرد که موازنه جدیدی در تجارت نفت خام در حال ظهور می‌باشد. عرضه نفت خام منطقه خاورمیانه به سمت بازارهای آسیای پاسیفیک متمایل خواهد شد و در حقیقت مرکز ثقل تأمین نفت خام حوزه آسیای پاسیفیک، منطقه خاورمیانه خواهد بود؛ مابقی نیاز واردات این حوزه با نفت خام سایر مناطق به‌ویژه، غرب آفریقا، روسیه و آسیای میانه تأمین می‌شود. اما در حوزه آتلانتیک، مازاد تقاضا دیگر از خاورمیانه تأمین نخواهد شد و روسیه و آسیای میانه برطرف‌کننده این تقاضا خواهند بود.

◆ بررسی بازارهای کنونی نفت خام ایران

نفت خام صادراتی ایران در سه بازار اروپا، آسیا و آفریقا عرضه می‌شود. طبق برآوردهای EIA که در جدول ۲ نیز آمده است، میزان

تأمین نخواهد شد و این نیاز توسط منطقه آسیای میانه و روسیه مرتفع می‌گردد.

این تغییر جهت در تجارت نفت خام قطعاً پیامدهای ژئوپلیتیکی و اقتصادی-تجاری مهمی را در پی خواهد داشت. یکی از نتایج این امر را می‌توان کاهش تنش میان واردکنندگان اصلی نفت خام جهان یعنی آمریکا و چین دانست. چراکه در آغاز قرن بیست و یکم، چین به نظر می‌رسید که منطقه خاورمیانه نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین نفت خام وارداتی آمریکا و چین خواهد داشت و وابستگی این دو منطقه به نفت خام خاورمیانه رو به افزایش خواهد بود. در این صورت دیگر سلاح نفت برای کشورهای خاورمیانه به منزله ابزاری سیاسی-اقتصادی علیه آمریکا محسوب نخواهد شد. اگرچه به اعتقاد برخی صاحب‌نظران، امکان چالش سیاسی میان آمریکا و چین از بعدی دیگر هم چنان به قوت خود باقی است. به اعتقاد این صاحب‌نظران با توجه به وابستگی فزاینده چین به نفت خام منطقه خاورمیانه، آمریکا با اعمال نفوذ و حضور مؤثر در منطقه می‌تواند امنیت عرضه نفت خام به چین را به چالش بکشد و از این حربه اقتصادی برای کند و متوقف نمودن موتور محرکه و امنیت اقتصادی این کشور به‌عنوان رقیب اصلی خود بهره‌برداری نماید [۱].

با توجه به تحولات تجارت نفت خام در افق ۲۰۳۰، قدرت‌های برتر حوزه آتلانتیک باید توجه خود را به روسیه و آسیای میانه معطوف نمایند. البته روسیه برای ایفای نقش تعیین‌کننده در بازار نفت خام جهان و افزایش تولید نفت برای برقراری امنیت عرضه به حوزه آتلانتیک، نیازمند انجام سرمایه‌گذاری‌های گسترده در بخش‌های بالادستی و

نفت‌خام، استراتژی ایران به عنوان چهارمین تولیدکننده نفت خام جهان، باید دستیابی به سهم حداکثری در بازارهای نوظهور شرق و جنوب شرق آسیا باشد و هرگونه افزایش نفت در دسترس برای صادرات ناشی از افزایش تولید به سمت این بازارها هدف‌گیری شود.

بنابراین با تکیه بر مطالعات آینده‌پژوهی و تحلیل چشم‌انداز تجارت نفت‌خام در بازارهای جهانی و با توجه به اهداف افزایش تولید و صادرات نفت‌خام کشور در برنامه‌های بلندمدت توسعه، باید استراتژی دستیابی به سهم بیشتر و قابل توجه در بازار نفت اروپا مد نظر قرار گیرد. نکته قابل توجه این است که ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی ایران در سطح جهان، نیازمند افزایش حوزه نفوذ و دستیابی به سهم قابل توجه از بازار جهانی گاز به‌ویژه حوزه اتحادیه اروپا با تکیه به منابع عظیم گازی کشور است.

◆ منابع

- [1] John Mitchell, New Oil Axis, the World Today, 2010.
- [2] Mamdouh. G. Salameh, the Emerging Global Oil Trade Axis: The Russian Connection, International Association for Energy Economics, 2010.
- [3] BP, Statistical Review of World Energy, 2010.
- [4] OPEC, World Energy Outlook, 2010.
- [5] IEA, World Energy Outlook, 2010.
- [6] EIA, World Oil Trade, 2010.

بنابراین بسیاری از تولیدکنندگان نفت‌خام جهان، هند، چین و سایر اقتصادهای تازه صنعتی شده شرق و جنوب شرق آسیا را هدف‌گذاری نموده‌اند و درصدد دستیابی به سهم بیشتر عرضه در این بازارها هستند.

به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران و کارشناسان، بررسی تحولات سال‌های اخیر و پیش‌بینی آینده بازار انرژی شرق و جنوب شرق آسیا و چشم‌انداز مبهم توسعه خطوط انتقال گاز طبیعی از ایران به پاکستان، هند، چین (خط لوله IPIC) و خط لوله انتقال گاز طبیعی ترکمنستان به افغانستان، پاکستان و هند (TAPI)، سهم اندک واردات گاز چین از ترکمنستان و روسیه در مقایسه با تقاضای رو به رشد و فزاینده انرژی این کشور، نشان می‌دهد که سهم نفت از سبد انرژی این منطقه به‌ویژه در کشورهای هند و چین همچنان بالا خواهد بود.

◆ استراتژی‌های آینده صادرات نفت‌خام و حضور مؤثر ایران در بازارهای جهانی نفت‌خام

با توجه به پیش‌بینی افزایش قابل توجه تولید سایر رقبا در بازار نفت‌خام حوزه اروپا و کاهش نسبی تقاضای نفت‌خام این منطقه، حفظ سهم موجود ایران از این بازار از اهمیت استراتژیک برخوردار است. در مقابل، به‌دلیل افزایش تقاضای این منطقه به گاز طبیعی و استراتژی اتحادیه اروپا برای استفاده بیشتر از سوخت‌های پاک، استراتژی انرژی ایران در حوزه اروپا باید بر دستیابی به سهم هرچه بیشتر از بازار گاز و حفظ سهم کنونی از بازار نفت متمرکز گردد. اما در حوزه آسیا (مناطق جنوب، جنوب شرق و شرق) با توجه به افزایش فزاینده تقاضای

تقویت جایگاه و افزایش سهم ایران نمی‌توان متصور شد.

هم‌چنین بررسی‌ها حاکی از آن است که در طرف عرضه، تولید نفت‌خام آفریقا (به‌ویژه لیبی و نیجریه)، منطقه دریای خزر (به‌ویژه قزاقستان و آذربایجان) و کشورهای خلیج فارس (به‌ویژه عراق) افزایش قابل توجه‌ای خواهد داشت که این امر نشان از بروز مزاد عرضه نفت‌خام در بازار مدیترانه در افق ۲۰۳۰ دارد.

هم‌چنین پیش‌بینی‌های انجام شده بیانگر آن است که اتحادیه اروپا به‌دلیل مسایل زیست‌محیطی، به تدریج سهم نفت را در سبد انرژی مصرفی خود کاهش می‌دهد و استفاده از گاز طبیعی را به عنوان سوخت فسیلی جایگزین می‌نماید. توسعه شبکه گاز اروپا و اجرا و توسعه پروژه‌های واردات گاز طبیعی از شمال آفریقا به‌ویژه الجزایر، احداث خط لوله نابوکو و تلاش گسترده برای انتقال گاز ترکمنستان از طریق خط لوله Trans Caspian، اهتمام ویژه روسیه به احداث خطوط استراتژیک انتقال گاز به اروپا در قالب پروژه‌های North Stream و South Stream (علاوه بر خط لوله Blue Stream)، همگی گواهی این مدعاست.

در بازار نفت‌خام آسیا (شامل جنوب، جنوب شرق و شرق آسیا) که ۶۸ درصد صادرات نفت‌خام ایران به این حوزه انجام می‌شود، تحولات گسترده و پیچیده‌ای در حال ظهور است. طبق آخرین مطالعات انجام شده، با رشد اقتصادی مستمر و پایدار چین و هند و دست‌یابی این دو کشور به جایگاه اول و سوم اقتصاد جهان در افق ۲۰۵۰، مرکز ثقل اقتصاد و تقاضای انرژی جهان به شرق آسیا انتقال خواهد یافت.

۲. خط لوله کرکوک - جیحان با ظرفیت ۱/۶ میلیون بشکه در روز (عملکرد فعلی ۳۰۰ هزار بشکه در روز)

۳. خط لوله CPC با ظرفیت ۱/۳۴ میلیون بشکه در روز

۴. خطوط لوله باکو- سوپسا (گرجستان) با ظرفیت ۱۴۵ هزار بشکه در روز و باکو- نوروسیسک با ظرفیت ۱۰۰ هزار بشکه در روز که نفت‌خام آسیای میانه و قفقاز را به دریای سیاه و از آن‌جا توسط نفتکش به دریای مدیترانه صادر می‌کنند.

روسیه نیز روزانه حدود یک‌میلیون بشکه از نفت‌خام خود را از طریق دریای سیاه به دریای مدیترانه صادر می‌کند. اتحادیه اروپا در چارچوب برقراری امنیت پایدار انرژی، درصدد آن است که ضمن کاهش کل واردات نفت‌خام خود از طریق مدیریت شدت انرژی و کنترل تقاضا، با افزایش واردات از آسیای میانه و آفریقا، کاهش تدریجی تولید نفت‌خام نروژ را در افق ۲۰۳۰ جبران نماید و از افزایش وابستگی به واردات نفت‌خام از منطقه خلیج فارس و روسیه جلوگیری کند. به‌همین منظور شرکت‌های اروپایی سرمایه‌گذاری‌های گسترده‌ای در آسیای میانه و آفریقا به‌ویژه کشورهای قزاقستان، آذربایجان، ترکمنستان، نیجریه و لیبی انجام داده‌اند. طبق پیش‌بینی‌های انجام شده، میزان واردات اروپا از این مناطق در افق ۲۰۳۰ حدود ۲ برابر خواهد شد و از ۱۲۹ میلیون تن به ۲۵۷ میلیون تن در سال افزایش خواهد یافت، درحالی‌که همان‌طور که گفته شد، کل واردات نفت‌خام اروپا کاهش می‌یابد. بنابراین در طرف تقاضای بازار مدیترانه، چشم‌انداز روشنی برای